מנא הני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא [1]פצע תחת פצע (א)לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון האי מבעי ליה ליתן צער במקום נזק א"כ לכתוב קרא פצע בפצע מאי תחת פצע ש"מ תרתי אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה [א]לענין נזקין חייב [ב]לענין ארבעה דברים פטור [ג]לענין שבת (ב)מלאכת מחשבת אסרה תורה [ד]לענין גלות פטור לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן דתניא(ג) [ה]הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול עיני וסימאה חתור לי שיני והפילה שיחק באדון ויצא לחרות רשב"ג אומר [2]ושיחתה עד שיתכוין לשחתה הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה [ו]לענין נזקין חייב [ז]לענין ד' דברים פטור [ח]לענין גלות חייב דאמר קרא [3]בשגגה מכלל דהוה ליה ידיעה והא הויא ליה ידיעה לענין שבת [ט]פטור לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן (ד)נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע [י]לענין נזקין חייב [כ]לענין ד' דברים פטור [ל]לענין שבת מלאכת מחשבת בעינן לענין גלות [4]אשר לא צדה אמר רחמנא (ה)[מ]פרט לנתכוין לזרוק שתים וזרק ד' לענין עבד [נ]פלוגתא דרשב"ג ורבנן נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה [ס]לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת [ע]באומר (ו)כל מקום שתרצה תנוח אין אי לא לא [פ]לענין גלות אשר לא צדה פרט לנתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן (ז)ואמר רבה [צ]זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מאי טעמא מנא תבירא תבר ואמר רבה [ק]זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים או כסתות בא אחר וסלקן או קדם וסלקן פטור מאי טעמא בעידנא דשדייה פסוקי מפסקי גיריה ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקבלו בסייף פלוגתא דר' יהודה בן בתירא ורבנן (ח)דתניא [ר]הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה כולן פטורין

האי מיבעי ליה ליתן צער במקום נזק. וריפוי ושבת ובושת כולהו מצער ילפינן דחייב במקום נזק כדמשמע בהחובל (לקמן דף פה.) דאמר תנא וכולן חייבין בתשלומין במקום נזק מנהני מילי אמר רב זביד משמיה דרבא אמר קרא פצע תחת פצע כו' משמע דכולהו ילפינן מצער ולרב פפא דאמר התם אמר קרא ורפא ירפא ליתן ריפוי במקום נזק כולהו ילפינן מריפוי וא"ת דהכא משמע דצער שלא במקום נזק פשוט טפי דאיצטריך קרא לצער במקום נזק ובפרק החובל (שם:) משמע איפכא דאמר צער שלא במקום נזק דמשלם מאן תנא וי"ל דשלא במקום נזק דלקמן היינו במקום שלא עשה רושם כדקתני כוואו על צפרניו וצער שלא במקום נזק דהכא היינו על בשרו שניכר רישומו ולא אפחתיה מכספיה וצער במקום נזק דהכא כגון קיטע ידו ושיבר רגלו דאפחתיה מכספיה דההוא לא שמעינן ליה לא מחבורה ולא מכויה:

ש"מ תרתי. וא"ת לעיל אמרינן סימא עינו של חבירו בשוגג או באונס נזק אין ד' דברים לא לצער נמי ליחייב דבההוא קרא דמרבינן נזק כתיב נמי צער וי"ל דכל מה דמצינן למיפטר שוגג פטרינן ולכך מוקמינן דהאי קרא דמרבה שוגג דוקא בנזק דאיירי ביה עיקר קרא ולא בצער:

לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן. תימה דבפ"ק דקדושין (דף כד: ושם ד"ה מיבעי) מוקמי רבנן האי ושחתה להושיט ידו במעי שפחה וסימא עובר שבמעיה דפטור משום שלא נתכוין לעין [א] וה"נ לא נתכוין וי"ל דלא פטרוהו רבנן אלא היכא [ב] דלא נתכוין לעין וגם נתכוין לטובתו של עבד כי התם אבל נתכוין לעין אע"פ שנתכוין לטובתו או לא נתכוין לטובתו אע"ג דלא נתכוין לעין לא:

בשגגה מכלל דה"ל ידיעה. משום דגבי גלות כתיב טובא בשגגה [ג] דריש לה [ד] דהא גבי חלב [ה] אע"ג דכתיב ביה בשגגה לא חיישינן להיתה לו ידיעה ומהאי טעמא נמי ממעטינן בריש אלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אלא) אומר מותר מבשגגה לגבי גלות אע"ג דגבי שבת וע"ז כתיב בשגגה ומחייבינן אומר מותר בפרק כלל גדול (שבת דף סח: ושם):

נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע כו'. לענין שבת פטור ואפילו לאביי דמחייב בפרק כלל גדול (שבת דף עג.) היינו נתכוין לזרוק שתים ונמצאו ארבע [ו] דומיא דנתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר דהיינו שסבור תלוש ונמצא מחובר דאי נתכוין לזה וחתך זה היינו מתעסק כדמוכח בפרק ספק אכל (כריתות דף יט:):

פרט למתכוין לזרוק כו'. לשון ראשון פי' בקונטרס פרט למתכוין לזרוק ב' וזרק ארבע דלא הוי בכלל כי יזיד וטפי הוה ניחא לפרש דלא הוי בכלל מכה איש ומת דהוי לעיל מיניה מלפרש כי יזיד דהוי בתריה וא"ת אמאי איצטריך לחייב גלות נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור דלפטור [ז] ממיתה ודאי לא אתיא דפשיטא דשוגג פטור ממיתה וי"ל דמבלא צדייה דריש באלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אשר) פרט למתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר ומהאי קרא הוה פטרינן אפי' נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע ולפירוש אחרון שפירש בקונטרס שפטור מגלות קשה קצת דבפרק אלו הן הגולין אמר אם בפתע בלא איבה הדפו פרט לשונא בלא צדייה פרט לנתכוין לזרוק בצד זה והלכה לצד אחר ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע והשתא [ח] מאשר לא צדה דכתיב בריש ואלה המשפטים [ט] הוה ליה למעוטי ההוא דדמי טפי לפטור כגון נתכוין לזרוק בצד זה שלא נתכוין לצד הנרצח וי"ל משום דהתחיל התנא לדרוש קרא דבלא צדייה [י] נקט ברישא נתכוין לזרוק בצד זה דרוצה להזכיר הפשוט תחילה וא"ת אמאי איצטריך באלו הן הגולין [כ] מבשגגה לפטור נתכוין להרוג הבהמה והרג האדם ע"כ היינו או נתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר או נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע וי"ל דהתם איצטריך כגון שהיו הבהמה והאדם [ל] זה בצד זה א"נ כסבור בהמה ונמצא אדם ותימה דהא פליגי רבי ורבנן בנשמט הברזל מקתו ומן העץ המתבקע דמר מחייב בהאי ומר מחייב בהאי בריש אלו הן הגולין אמאי חייב והא הוי כמו נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שנתכוין לבקע עצים שלפניו והלך למרחוק (מ):

ואמר רבה זרק כלי מראש הגג. רבה גרסינן דרבא מספקא ליה לעיל (דף יז:) אי בתר מעיקרא אזלינן אי לא וקאמר דנפשוט מרבה שהוא רבו:

קדם וסילקו. פירש רב אלפס דרבה לטעמיה דלית ליה דינא דגרמי בריש הגוזל קמא (לקמן דף צח.) [יא] ולר"י נראה דהא גרמא בניזקין הוא [יב] ופטור לכולי עלמא: **זרק** תינוק מראש כו'. לא דמי להרג טריפה דפטור לכולי עלמא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עח.):

מנהני מילי. דנזק חייב אפילו שוגג: **פצע תחת פצע.** קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כתיב(ט) כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה וגו' וכויה וחבורה דרשינן בהחובל (לקמן דף פד:): **במקום נזק.** דאפי' היכא דאיכא נזק משלם נמי צער דלא תימא לצער דכתבה רחמנא היינו דליכא נזק כגון כוואו בשפוד על צפרנו דלא אפחתיה מכספיה ולהך דרשה מפקינן ליה בהחובל: **לענין נזקין חייב.** דהא אפקינן שוגג כמזיד ואונס כרצון: **מלאכת מחשבת אסרה תורה.** שנתכוין לעשות מלאכה אלא כסבור שהיום חול או סבור שמלאכה זו מותרת. וכל הני דאמרינן הכא לא נתכוונו לעשות המלאכה הלכך פטור: **לענין גלות.** כגון אם נפלה על האדם ומת: **פטור.** דגבי גלות כתיב מכה נפש בשגגה (במדבר לה) ולא מיקרי שגגה אלא היכא דה"ל ידיעה מעיקרא וזה לא הכיר בה מעולם: **לענין עבד.** אם נפלה על עבדו וסימאה עינו פלוגת' דרשב"ג ורבנן: **לענין ד' דברים פטור.** דאע"ג דהכיר בה הויא שכחה שוגג ולא פשיעה: **לענין שבת פטור.** ואע"ג דמקריא שגגה לענין גלות פטור בשבת דבעינן מלאכת מחשבת שנתכוין לעשות מלאכה וכסבור שהיום חול וזה לא נתכוין: **לזרוק שתים וכו'.** לענין שבת פטור דמלאכת מחשבת בעינן: **לענין גלות.** חייב דכתיב ואשר לא צדה ושמתי לך מקום וגו' פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שאינו בתורת וכי יזיד איש וגו'(י) אלא בתורת ושמתי לך מקום וגו'. לישנא אחרינא ואשר לא צדה פרט למתכוין כו' דפטור מגלות דהכי משמע שלא צדה שלא נתכוין לצדד ולזרוק אלא ינום פרט לזה שצדה: **אם אמר כל מקום שתרצה תנוח.** חייב שהרי יש כאן מלאכת מחשבת דזרק ארבע אבל נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע אפילו אמר כל מקום שתרצה תנוח פטור שעיקר מחשבתו אינה למלאכה: **זרק.** בעל הכלי כלי מראש הגג: **פטור.** זה ששברו במקל קודם שבירתה שהרי סופה לישבר: **זרק.** מזיק כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות כו': **פטור.** שהרי מזיקתו אין סופו לישבר עד שינטלו הכרים וזה שנטל הכרים ואפילו הזורק עצמו נטלן פטור דגרמא בניזקין הוי:

עין משפט נר מצוה

פח א ב מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
פט ג מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ט סמג עשין ל ולאוין סה:
צ ד מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה יד סמג עשין עה:
צא ה מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה יג סמג עשין פז טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף לו:
צב ו ז מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
צג ח מיי' פ"ו מהל' רוצח הלכה טו:
צד ט מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ט:
צה י כ מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
צו ל מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ט:
צז מ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה י:
צח נ מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה יא וע"ש בכ"מ סמג עשין פז טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף לו:
צט ס מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
ק ע מיי' פי"ג מהלכות שבת הלכה כא:
קא פ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה י:
קב צ מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יב סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף ד:
קג ק מיי' שם הלכה ח ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ג:
קד ר מיי' פ"ד מהלכות רוצח הלכה ו סמג לאוין קסג:

תורה אור השלם

1. כְּוִיָּה תַּחַת כְּוִיָּה פֶּצַע תַּחַת פָּצַע חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה: שמות כא כה
2. וְכִי יַכֶּה אִישׁ אֶת עֵין עַבְדּוֹ אוֹ אֶת עֵין אֲמָתוֹ וְשִׁחֲתָהּ לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת עֵינוֹ: שמות כא כו
3. וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: במדבר לה יא
4. וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדוֹ וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: שמות כא יג

רבינו חננאל

ועלה אמר' מנא הני מילי אמ' חזקי' פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. ואקשי' האי מיבעי לי שאע"פ שמשלם הנזק חייב גם צער הפצע. ופרק' אם כן היה לכתו' פצע בפצע דדרשינן פצע זה הנזק, בפצע זה הצער שבפצע. הואיל ולא כת' כך, אלא כת' פצע תחת פצע, ש"מ לתת צער במקום נזק, וש"מ לחייב השוגג כמזיד, שלא תאמר: אם אין נזק משלם צער אבל נזק וצער לא, קמ"ל. אמ' רבא היתה אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה (משלם) [מעולם] ועמד ונפלה, לעניין נזיקין חייב, כדאמ' אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד. ירוש' (פ"ב ה"ח). אמ' ר' יצחק מתניתא כשהיו אחד (א) מהן ישינין, אבל אם היה אחד ישן ובא אחר וישן אצלו, הבא לישן הוא המועד. ולעניין ד' דברין פטור, דכת' (שמות כא, יח) והכה איש את רעהו באבן או באגרוף, אבן דומיא דאגרוף מה אגרוף דאית ליה ידיעה אף אבן דאית ליה ידיעה. נקוט האי כללא בידך דלא מיחייב בד' דברים אלא בתר מחשבה וכוונה. לעניין שבת פטור, מלאכת מחשבת אסרה תורה. פי' מלאכה שמחשב עליה לעשותה. לעניין גלות פטור, דכתיב (במדבר לה, יא) מכה נפש בשגגה, מכלל דהויא ליה ידיעה, והא לא הוה ליה ידיעה בה מעולם. לעניין עבד, כגון דנפלה אבן זו מחיקו ושיברה שן עבדו או סימת עינו, לתנא קמא יצא לחירות, לר"ש ב"ג כיון דלא נתכוון פטור. ותניא (תוספתא פ"ט ה"כ) הרי שהיה רבו רופא ואמ' לו כחול לי עיני וסימאה כו'. הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה, נזקין חייב, ואפי' אנוס. לעניין ד' דברים פטור, כדאמרי'. לעניין גלות חייב, דהא הות ליה ידיעה. לעניין שבת פטור, דכל מלאכה הנעשת שלא במחשבתו פטור עליה. לעניין עבד חלוקת ר"ש ב"ג ורבנן. נתכוון לזרוק שתים וזרק ד', והזיק חייב. אבל בד' דברים פטור, דהא לא נתכוון. לעניין גלות ואשר לא צדה (שמות כא, יג) פרט למתכוון לזרוק ב' וזרק ד', דקרוב למזיד ולא מתכפר לו בגלות. לעניין שבת פטור, דבענן עקירה והנחה בכוונה. נתכוון לזרוק ד' וזרק ח' כו', פשוטה היא, ופירושא בשבת פ' הזורק (צז, ב). לעניין עבד חלוקת ר"ש ב"ג ורבנן. ואמ' רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור, מנא תבירא תבר. כלומ' ואפי' לא שיברו, בחיבוטו בקרקע היה ודאי נשבר. וכן אם זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן כגון שהיו קשורין בחבל והיה ראש החבל בידו בראש הגג ומשך החבל ונמשכו הכרים ונפל הכלי ונשבר פטור הזורק מפסק פסיק גירי. ואמ' רבא זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקיבלו בסייף חלוקת ר' יהודה בן בתירה ורבנן, דתניא הכוהו י' בני אדם כו'. לרבנן הזורקו והמקבלו בסייף שניהן פטורין, הזורק מפני שלא הרג, המקבלו בסייף, אדם מת קיבל.

א) נראה שצ"ל: כשהיו שניהם ישינין.

מסורת הש"ס

א) לקמן פה:, ב) [לקמן ס. ביצה יג: חגיגה י: סנהדרין סב: זבחים מז. כריתות יט:], ג) קדושין כד:, ד) [שבת עג. ע"ש], ה) מכות ז:, ו) [שבת לז:], ז) [לעיל יז:], ח) לעיל י: סנהדרין עח., ט) [ויקרא כד], י) [שמות כא], כ) [צ"ל מבבלי דעת], ל) גי' רש"א זה ע"ג זה, מ) [ועיין תוספות סנהדרין עז: ד"ה סתם].

גליון הש"ס

גמ' לענין גלות חייב. עיין לקמן דף לב ע"ב תוס' ד"ה מאן: שם והיו תחתיו כרים. עיין לקמן דף לג ע"א תוס' ד"ה והואיל: שם וסלקן פטור. עי' סנהדרין עז ע"א תד"ה סוף:

מוסף רש"י

ליתן צער במקום נזק. ואע"פ שיש שם תשלומי הנזק משלם אף הצער (לקמן פד.) שאע"פ שנותן לו דמי ידו אין פוטרים אותו מן הצער לומר הואיל וקנה ידו יש עליו לחתכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחתכה בסם שאינו מצטער כל כך, וזה חתכה בברזל וציערו (שמות כא כה). **מלאכת מחשבת אסרה תורה.** שנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן בויקהל, והתם מלאכת מחשבת כתיב (ביצה יג:) ומלאכת מחשבת שהעושה אותה מתכוין למלאכה גמורה אלא שגג בשבת או סבור שמלאכה זו מותרת (זבחים מז. ובעי"ז חגיגה י:) שחשב לעשות זאת (סנהדרין סב:) שחשב ומתכוין למלאכה זו עצמה (כריתות יט:). **חתור לי שיני.** לנקרה ולגרר סביב מושבה (קדושין כד:). **אשר לא צדה,** שלא נתכוין לזרוק בלדו ובסמוך לו אלא למקום זורק, אבל לא היה יודע שיש שם אדם, פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע. וכן לזרוק ארבע וזרק שמונה (מכות ז: ובהגהות ר"ב רנשבורג הגיה: וזרק שתים, עי"ש). **באומר כל מקום שתרצה תנוח.** וכיון דלא איכפת ליה הוא ליה קיים מחשבה בתרווייהו (שבת צז:). **ושברו במקל.** קודם שנח, פטור. המשברו וחייב הזורק (לעיל יז:).

מוסף תוס'

א. משמע דלכו"ע כשלא נתכוון לעין פטור. תוס' קדושין כד ע"ב ד"ה מיבעי ליה. ב. דאיכא תרתי לטיבותא. תוס' קדושין שם. ג. דכתיב בלא ראות ובלא צדיה ובשגגה. רשב"א. ד. [ו]לאו למימרא דכל שוגג לא יתחייב לעולם באיסורים של תורה עד שתהא לו ידיעה מעיקרא. רשב"א. ה. וכן כל שאר האיסורים. רשב"א. ו. שהרי יש כאן מלאכת מחשבת שהרי זרק למקום שהיה דעתו לזרוק, ואע"פ שהיה בדעתו שאין כאן אלא שתים כיון שזורק למקום שהיה כוונתו לזרוק שם ונמצא שיש בו ארבע חייב. רשב"א. ז. בתוס' סנהדרין עז ע"ב ד"ה סתם: ולפטור. ח. הואיל וקרא דאשר לא צדה לפטורא אתא. או"ז. ט. מקמי קרא דבלא צדיה דכתיב באלה מסעי. או"ז. י. וכיון דקאי אההוא קרא. תר"ת ור"א. יא. והא כיון דבריא היזיקא דינא דגרמי הוא ולא גרמא בנזקין. נימוק"י. יב. כיון שלא עשה מעשה בגוף דבר הניזוק. רא"ש. ודינא דגרמי היינו היכא דהוא עצמו עושה היזק לממון חבירו כגון השורף שטרותיו של חבירו. הגהות אשר"י.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ורבנן דתניא א)1 ונתן פדיון נפשו אדמי ניזק ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר דמי מזיק ב) ואמר רבה נפל מראש הגג ונתקע באשה חייב בד' דברים בוביבמתו לא קנה חייב בנזק בצער בריפוי בשבת אבל בשת לא דתנן ג) גאינו חייב על הבשת עד שיהא מתכוין ואמר רבה דנפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור בד' דברים הברוח מצויה והזיק ובייש חייב בד' דברים ופטור על הבשת ואם נתהפך חייב אף על הבשת דתניא ממשמע שנאמר 2ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה לומר לך זכיון ד) שנתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש ואמר רבה חהניח לו גחלת על לבו ומת פטור טעל בגדו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תננהי על לבו דתנן ה) יכבש עליו לתוך האור או לתוך המים ואינו יכול לעלות משם ומת חייב כדחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן ו) לקרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור בעי רבה הניח גחלת על לב עבדו מהו כגופו דמי או כממונו דמי אם תמצא לומר כגופו דמי שורו מהו הדר מפשטה עבדו כגופו שורו כממונו:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח נאת הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו: **גמ'** פתח בכד וסיים בחבית ז) ותנן נמי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור פתח בחבית וסיים בכד ח) ותנן נמי סזה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא שכרו פתח בכד וסיים בחבית אמר רב פפא היינו כד היינו חבית למאי נפקא מינה למקח וממכר היכי דמי אילימא באתרא דכדא לא קרו חבית וחבית לא קרו כדא הא לא קרו לה לא צריכא דרובא קרו לה לכדא כדא ולחביתא חביתא ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא מהו דתימא זיל בתר רובא קמ"ל

רש"י

פטורין. דבעינן שיכה כל נפש אדם ט) כל הנפש ואין כאן מכה כל הנפש ופטורים ממיתה. לר' יהודה בן בתירא חייב זה שקיבלו בסייף מפני שקירב את מיתתו: **בא שור.** מועד: **וקבלו בקרניו.** ומת: **פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן.** לענין כופר לר' ישמעאל דאמר כופר במזיק שיימינן משלם כופר אבל לרבנן דשיימינן בניזק האי לא הוה ליה דמים ופטור: **ונתקע באשה חייב בד' דברים.** וכגון שנפל ברוח מצויה דהוה ליה קרוב למזיד: **וביבמתו לא קנה.** אע"פ ששנינו (יבמות דף נג:) הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה הני מילי היכא דנתכוון לביאת אשה אחרת אבל זה לא נתכוון לשום ביאה הלכך לא קנה ואם חזר ועשה אחד מן האחין בה מאמר פסלה עליו: **ואם נתהפך.** י)[לאחר] שהתחיל לנפול דנתכוון לנפול על האדם להנאתו: **חייב אף על הבשת.** אע"פ שלא נתכוון לשם בשת: **על לבו ומת פטור.** שהיה לו לסלקה: **חייב.** דהא דלא סלקה סבר אתבעיניה בדינא ויפרע לי: **כבש עליו.** שתקפו שם עד שמת: **חייב.** דה"ק ליה אם תרצה קרע ושלם אבל פירש לו ע"מ פטור: **עבדו כגופו דמי.** ואם הניח אדם גחלת על לב עבדו פטור שהיה לו לעבד לסלקה: **שורו כממונו.** שאין בו דעת לסלקה וחייב:

הדרן עלך כיצד הרגל

המניח את הכד. ושברה פטור. בגמרא [ע"ב] מפרש טעמא: **ואם הוזק בה.** הנתקל: **בעל החבית חייב.** מפרש בגמ' [שם]: **גמ' נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור.** שלשניהן רשות להלך: **פתח בחבית.** דקתני זה בא בחביתו: **וסיים בכד.** דקתני נשברה כדו של זה כו': **והציל את הדבש לתוכה.** מפני שהדבש דמיו יקרים: **שכרו.** כשאר פועל ואין בעל הדבש משלם דמי היין: **פתח בכד.** דקתני וזה בא בכדו של דבש וסיים בחבית דקתני נסדקה חבית של דבש: **למקח וממכר.** שביד המוכר לתת לו איזה שירצה ואפילו התנה עמו חבית דמשמע גדולה נותן לו כד שהיא קטנה: אין

תוספות

כבש עליו כו'. באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עז: ושם) מפרש דרישא נקט כבש לרבותא א וסיפא נקט דחפו לרבותא ב:

קרע כסותי חייב. תימה היכי מייתי ראיה דלמא שאני הכא שהיה לו להסיר הגחלת מעל בגדו ג תדע מדנקט רבה על בגדו חייב מכלל דעל בשרו פטור ד והתם לקמן (דף צג.) תנן סמא את עיני אפי' על מנת לפטור חייב אלא ע"כ על בשרו פטור משום שהיה לו להסיר כמו בעל לבו ומת וי"ל דהא פשיטא ליה דמעל בשרו יסיר הגחלת ומעל בגדו לא חייש ה ולא איצטריך לאתויי ראיה אלא שלא תאמר כיון שמניח על בגדו והוא שותק א"כ דעתו הוי שיפטר דהא אשכחן אפי' במלוה לקרוע דחייב ו:

הניח גחלת על לב עבדו כו'. כשעבד כפות ז ורבו עומד אצלו איירי כדפרישית לעיל (דף כג: ד"ה והיה) ומיירי שלא מת העבד אלא הוזק ח ולהכי מספקא ליה שמא לא יחוש הרב לסלקו ט מפני שישלם לו דמי נזקו:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח. ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא. תרווייהו צריכי שאם התנה לתת לו כד והקנה לו בסודר ונתחייב הלוקח לתת דמים יכול הלוקח לומר לא אתן לך דמים אם לא תתן לי חבית דקרי ליה לחביתא כדא לפי שהוא מוחזק ולא אזלינן בתר רובא י ואם התנה לתת לו חבית ונתן הלוקח דמים יכול לומר לו המוכר לא אתן לך אלא כד דקרי לכדא חביתא ולא אזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דאפי' רב דאמר בפרק המוכר פירות (ב"ב דף צב. ושם ד"ה וליחזי) ולקמן בהפרה (דף מו.) הולכין בממון אחר הרוב גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הכא מודה שיכול המוחזק לומר למוציא אע"פ שהרוב מסייעך לא תוציא ממני ממון דקים לי בנפשאי שאני מן המיעוט יא אבל בנמצא נגחן יב לא מצי אמר מוכר קים לי בנפשך שאתה מן המיעוט דזבני לנכסתא דאדרבה יאמר הלוקח למוכר אתה הטעתני דקים לי בנפשאי שאני מן הרוב דזבני לרדיא וא"ת ונחזי אי דמי כדא יג אי דמי חביתא יד כדפריך לקמן בריש הפרה (שם) ובהמוכר פירות (ב"ב דף צב.) וניחזי אי דמי רדיא לרדיא ושם אפרש בע"ה דאפילו לרבנן דפליגי אר' יהודה בהמוכר את הספינה (שם דף עז:) גבי מכר הצמד לא מכר הבקר דלית להו הדמים מודיעים פריך וי"ל דלא שייכא הכא הודעת דמים דקרוקים דמי הכד לדמי החבית טו א"נ שמכר לו כדים או חביות שוה מאתים זוז ולא שייך לומר בזה הודעת דמים כלל טז ומיירי דאית ליה זוזי יז דלא שייך לומר שקול י) כלך בזוזך ולספרים דגרסי בהפרה ובהמוכר פירות אי דליתנהו להנך זוזי יח צריך לאוקמי שיש ללוקח מעות המכר והקנה לו אגב קרקע יט או אחר כך הוזלו הכדים והחביות כ אי נמי הכי פירושו מהו דתימא זיל בתר רובא אע"פ שהדמים מסייעים למוחזק קמ"ל וה"ה דהוי מצי למימר איפכא מהו דתימא זיל בתר חזקה קמ"ל כא דאין הולכין בתר חזקה אלא אחר הרוב אם הדמים מסייעין לרוב אלא משום דמתניתין מוכחא דבא להשמיענו דלא אזלינן בתר רובא דכד וחבית חדא נינהו ולפי זה אתי שפיר טפי אליבא דרב מאליבא דשמואל מדשמעינן דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא שהדמים מסייעים למוחזק ולא שמעינן זה במקום דאין הדמים מסייעים:

עין משפט נר מצוה

קה א מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סח:

קו ב מיי' פ"ב מהלכות יבום הלכה ד סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף ט:

קז ג מיי' פ"א מהלכות חובל ומזיק הלכה י סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ח:

קח ד ה ו ז מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף יא:

קט ח טוש"ע ח"מ סי' שפב סעיף א וסימן תיח סעיף יא:

קי ט מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה כב סמג עשין ע טוש"ע שם:

קיא י כ מיי' פ"ג מהל' רוצח הלכה ט:

קיב ל מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפ סעיף א:

קיג מ מיי' שם פ"ד הלכה כב ועיין בהשגות ובמ"מ ובכ"מ שהאריך סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפא סעיף א וסימן תיח סעיף יט:

א נ מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף א:

ב ס מיי' פי"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה ה סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן רכח סעיף ה:

מסורת הש"ס

א) לקמן מ. מכות ב:, ב) יבמות נד., ג) לקמן פו:, ד) [לקמן לה.], ה) סנהדרין עו: [ע"ש], ו) לקמן לב., ז) לקמן לא:, ח) לקמן קטו., ט) [ויקרא כד], י) [רש"ל], כ) גי' רש"ל כדא כו' ופירוש על המוכר קאי וה"ה שהלוקח יכול לומר שקול כדך בזוזי היכא שהוא מוחזק ועיין תשובת רלב"ח,

תורה אור השלם

1. אִם כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוּשַׁת עָלָיו: שמות כא ל

2. כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אֵשֶׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת אִישָׁהּ מִיַּד מַכֵּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בִּמְבֻשָׁיו: דברים כה יא

מוסף רש"י

פטורין. שאין ידוע על ידי מי נהרג (לעיל י:). **ונתקע באשה חייב בד' דברים.** בנזק וצער ורפוי ושבת, כדאמר בהחובל (לקמן פה:) פצע תחת פצע לרבות השוגג כמזיד ואונס כרצון (יבמות נד.). **וביבמתו לא קנה.** דלא אכוין לביאה (שם). **כבש עליו כו' או לתוך המים.** כבש, פרמי"ר בלע"ז, אוחז ראשו של חבירו ותוקפו במים כדי שלא יוכל להרים ראשו ונחנק ומת (סנהדרין עו:). הדרן עלך ביצד הרגל **זה בא בחביתו וזה בא בקורתו.** ופגע זה בזה (לקמן לא:). **אין לו אלא שכרו.** שכר כלי ושכר פעולה (לקמן קטו:).

מוסף תוס'

א. דאע"ג דלא דחפו שם שכבר היה בתוך המים מ"מ חייב כיון דאינו יכול לעלות משם. ר"פ. ב. דאע"ג דדחפו כיון שיוכל לעלות משם פטור. תר"ת ור"א. ג. [ו]שאני התם דלא אפשר לו לעשות תקנה בזה דמיד שאמר לו קרע [קרע], אבל כשהניח לו גחלת על בגדו היה לו להסיר איהו דאפסיד אנפשיה. ר"פ. ד. ואע"ג דלא הוי על לבו, כיון דאית ליה צערא הוי"ל לסלוקי. ר"פ. ה. שהוא אומר בלבו למחר תבעגא ליה בדינא. ר"פ. ו. דכי היכי דגבי קרע כסותי חייב ולא אמרינן דמחיל ליה, כמו כן כשהניח גחלת על בגדו לכן לא סילקה משום דסמך אבעלים לחיוביה בדינא ולאו משום דמחיל. ר"פ. ז. דאין בידו לסלקו. ר"פ. ח. דפשיטא שההורג עבד חייב ואע"פ שאדוניו לפניו שיכול לסלקה. נמוקי. [וא"כ] ודאי פטור [מתשלומין]

רבינו חננאל

לר' יהודה בן בתירה המקבלו בסייף חייב שקירב מיתתו, והזורקו פטור. בא שור וקיבלו בקרניו והרגו חלוקת ר' ישמעאל בנו שלר' יוחנן בן ברוקה היא. דתניא ונתן פדיון נפשו, דמי ניזק. ר' ישמעאל אומ' דמי מזיק. לרבנן דאמרי דמי ניזק, חייב בעל השור בכופר שהרי שורו הרג. לר' ישמעאל דאמ' דמי מזיק, פי' המזיק הוא היה חייב מיתה מפני שלא שמר שורו כאלו הוא הרג, ורחמ' חס עליה לשלם כופר לפי שלא עשה מעשה בידים. והכא אפי' הוא בעצמו בכי האי גוונא לא היה מתחייב, דהא רבנן דפליגי עליה דר' יהודה בן בתירה פטרי ליה, וכל שכן על שור. אמ' רבה היה ישן בראש הגג ונפל ונתקע באשה או כיוצא בה והזיק חייב בד' דברים דקיימ' לן (ע' יבמות נג, ב) אין קישוי אלא מדעת, והנה כאלו יש ידיעה וכוונה וחייב בכל חוץ מן הבושת דתנן (לקמן פו, ב) אינו חייב בושת עד שיהא מתכוין. וביבמתו לא קנה שנ' (דברים כה, ה) יבמה יבא עליה, וקיימ' לן (יבמות נה, א) עד שיתכוונו שניהן לביאה. ואמ' רבה נפל מן הגג ברוח גדולה והזיק ובייש, פטור בד' דברי' דאנוס הוא,

הערות

דקלב"מ, ואי נמי בשוגג הו"ל חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר ופטור. רמב"ן במלחמות. ט. דכיון דאין לו צער בגופו אינו חושש לסלק מעל עבדו. ר"פ. י. קרעו לכדא כדא. הגהות אשר"י. יא. [דכיון] שהדבר תלוי בקריאת שם, ושייכי רובא ומיעוטא גבי מוכר כמו גבי לוקח, הלכך אף בר מודה. ר"פ. [illegible]

וחייב בנזק אע"פ שהוא אנוס. נפל ברוח מצויה חייב בד' דברי' דהא הוה ליה ידיעה וקרוב לכוונה ופושע הוא אבל בבשת פטור דבעינן כוונה מוכחת. [illegible]

 © כל הזכויות שמורות

קמ"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב. תימה מה טעם אין הולכין ליתי בק"ו מדיני נפשות כדלמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ג:) ור' יאשיה מייתי ליה בק"ו מדיני נפשות ומה דיני נפשות דמחירי אמר לחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות לא כ"ש ואפי' רובא לליתיה קמן[א] מלינן בדיני נפשות בתר רובא כדאמר בריש קמא (סנהדרין דף סט.) ו"ל דהתם גבי דיניים שאני דחמיר מיעוט דילהו כמי שאינו וליכא למימר התם חוקי ממונא מחזק מריה דהא כ"ד מפקי מיניה מלא גבי אחר ממון דליכא מיעוט ומזקה לא מלינן בתר רובא: ס"ג **אמאי פטור איבעי ליה לעיוני.** מלא הך לא פריך אמלי מייב[ב] בגזקו כשהוק מיבעי ליה לעיוני כדפריתמי לעיל (דף כג. ד"ה ולמייב) דיומר יש לו לשמור שלא יזיק משלא יזוק[ג] ולא שייך כאן כל כמאנה ובא אחר ושיבה בו פטור (לעיל כ. ד"ה) דגבי אדם לא אמר שלא יזיק[ד] והא לאמר (לעיל דף כג.) הניח מנוני גרו מבחון בעל הגמל פטור ולא אמר מיבעי ליה לעיוני ו"ל דדוקא במקום שליכתו אמרינן מיבעי ליה לעיוני[ה] ולקמן קאמר הא אמר רבא לעיל כי אית לך עיסתא[ו] ואמאי אית ליה לאוגויי עילויה[ו] ואמאי אית ליה לאוגויי הא כמאנה נמי מיבעי לה לעיוני כדמוכח בהפקה (לקמן דף נב:) דשור פקח פיוס פטור[ז] וליכא למימר בממלא[ח] רמ"ל שמיגה יכולה לעבור נמי שלא דרך עליה דמ"ל לבעוטי נמי אית לה רשותא: **ושמואל אמר באפילה שנו.** והא דפליגי לקמן (דף כט.) מי נתקל פושע הוא או לא[ט] כגון שנתקל מעלמא ולא נתקל בשוא דכשוא דכר מלא שנתקל בשוא דמחמת מכשול ולא אית ליה לעיוני מחום הוא ומ"ג דלעיל (דף כו:) מרגיע מחום כלעון בחלב המזיק מפלע מחת פלע מחום גמור לא רבי לחמנא דהא בירושלמי פוטר מחום שיצן לחשון אם הזיק נמי הכא מלא ליגן וכן בהגחל בחרס (לקמן דף קיב.) גבי הניח להם מביאם פרה שלוה בכבודים של מביאם היה וטבחה ומכלה משלמין דמי בשר בזול שכן[י] ונהגו מלא מה שהזיקו[יא] לא למחנסין הן[יב] ומפרשינן נמי מתן היה בעל בתיב לחשון ובעל קורה מחרון חחם עמד בעל חניה ושברה חניה בשוא פטור ונראה לחשון דמשום שבת[יג] (ס"מ דף פב: ד"ה וכן) המעביר חניה ממקום למקום ושברה רבי יהודה אומר חנם יפצה נושא שכר ופוטר אומר חנם ולא מחייב מטעם חלם המזיק ס"מ דבאומם דכעין גניבה חלם המזיק פטור ומדמה ר' יהודה נתקל[יב] לגניבה[יג] מלא באומם שהוא כעין מביאה שהיא קרובה לגניבה יותר מלמחייב בהשואל (ס"מ דף נד:) דגניבה קרובה לאומם ומביאה קרובה לפשיעה נראה לחלם המזיק מיבע"ל לומר שלא יתחייב מלא בפשיעה וכן משמע לעיל דמחייב בנפל מן הגג גרוח שלימו מלויה ומ"ג דברוח שלימו מפטור הא שומר חנם כלחמרינן בסוף מרבעה ומשמע (לקמן דף מה.) גבי מרבעה נכנסו מחת הבעליים כו' וחיינן בשלם למי שור לבעלים חון משומר חנם ומוקי לה כגון דנעוריה שלירה פחותה דשומר חנם כלתה לו שלימו ומקו לא כלתה שלימו מלרי יהודה למועד סגי ליה בשלירה פחותה דהיינו חלת שיכולה לעמוד גרוח מלויה ואין יכולה לעמוד בשלין מלויה[יד] חלמא מ"ג דמפטר שומר חנם מחייב הא חלם המזיק והיינו טעמא משום דהוי כעין גניבה ופטור היה חלם המזיק וכן מוכח בפרק הגוזל עלים (לקמן דף נט: ושם) גבי טבח חומן שקלקל לפריץ למחן לפטור (בשומר) חנם[טו] מבריימא דקתני נתן בהמה לטבח ונבלה חייב חייב בדין אדם המזיק, ואי משום ד"מ דמקשה אפי' בחנם פטור הוי כעין גניבה [עי' תוס' ב"מ פב: ד"ה וסבר וב"ק נג: ד"ה חייב]:

לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדברים. והא דתני (לקמן דף נג:) שור פקח פיוס פטור[יו] לשור עיניו למטה ומיבעי ליה לעיוני טפי משלם[טז] דומיא דהסיח דמחן בהמובל (לקמן דף נ.) סטרו ונתן לו מחמיס זוז ומוקי לה (לקמן ד' נח.) לגדול שבישראל: **קנסא** קמנבית בבבל. נלמ קנסא[כא] חלא דין קנסא הוא[כב] כלמרינן בהמובל (לקמן ד' פד:) למילתא לליתא בה חמרון כיס לא עבדינן שליחותייהו: **אלא שבור את שיניו.** לליכא פסידא מיירי מדמסר ליכתם שלא נרסות[כג]:

אין הולכין בממון אחר הרוב. פיכא דמסתפקא לן מילתא כגון בכא וכגון (לקמן דף מו.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן לא אמרינן בתר רובא זיל ולחריסה קנאו והוי טעות חלא אמרינן המוכין מחבירו עליו הרחיה ויכול לומר לו לשמיטה מכרתיו לך: **נקרן זוית.** כשנכנסין ממבוי למבוי מן הלד הניחה בלד המבוי חלל הקרן וכשהחזיר זה פניו לא רחה חומה: **חלא לי לשמואל לי כר' יוחנן.** שהמניח לא פשע הלכך דוקא נתקל חבל חבר ברעון חייב: **דוקא נתקל חבל חבר.** ברעון ומ"ש הוזק במרפיו פטור בעל החניח לחיכו הוא לחזיק חניחה: **בפח ריפת.** נמי נתקל: **לפי שהן דרך בני אדם בו.** לחמתי מהלד חלא חיחת בחפילה חור[יח] נקרן זוית חלא לחפי לחורה פטור הנתקל ולקשיא לן לחיבעי ליה עיוני ומיזל חין דרך בני אדם להסתכון בדרכים: **וחייב שומרין.** חת הנתקל לשלם: **בשלמא שומרין לשמעיתם.** דמוקי לחתניחין בחפילה הת בחורה חייב: **קרנא דעלרי.** קרן זוית הסמוכה לניח הכד: **דסוחיל וברשות קעבדי.** שהנסגס היה כן כשהיה בית הכד מליכה בני חדם היו הבחים מוסיפין כליהם ברשות הרבים וממתינין עד שילחו חלו: **הרי לחמרו נרכוכה שלא.** מנהג הדיינין לגבות מן הכחוש חת הבריח מחריכותו של בועט ג' סלעים לבשת לפי שגדולה בשת מכת הלרכובה מהמיכת היד: **בשיעור.** בגרגל: **לשנוקים.** חוכף של חמור שהכה בו חת חביריו: **שלא עשתה.** סלעים לבשתו לבד חיוב שלר הדבריס: **לפנדא דמרא.** בית יד של פוטיי"ר: **קופינא.** הכרזל עשוי חלל הנקב: בשת קנס הוא: **גופא דעובדא.** דפנדא וקופינא: **גרגותא.** בור מים מכוסין להשקות שדות: **מלא פניו.** ק' הכלות היה לו להכותו שהרי גזלו מימיו: **בפנדא.** היינו בית יד: **לא עביד אינש דינא לנפשיה.** ומפ' דין חמת לא יעשה הוא לעלמו חלא ילך לחל הדיין: **במקום לחיכא פסידא.** מי חזל בבי דינא לחלחזל בבי דינא ומתי קא בלי לחי ולא ידע מאי בלי לו שמא יכלו המיס מן הכור ואין לו פרעון לזה דקא מפסיד כי האי גוונא עביד אינש דינא לנפשיה: **אל תיכנס נאלר חציך.** בגניבה ובאבר חלא תרחם עליו כנגד: **חלא אבור את שיניו.** כלומר קח בחזקה וקבלה לבב יהודה:

עמך

א) [לקמן מו: ב"ב נב:], ב) [לקמן כח., ג) ס"ל לחלמא וכן הלכה כר' יוחנן, ד) ס"ל רבה וכן לקמן, ה) פי' המבמ"ס שנמנעתו כמו שגוד לגוזה, ו) [תוספתא פ"י ע"ס], ז) בס"א ליתא חו, ח) [עי' מוספות יומא פה. ד"ה למחזיר וב"ב ע"ב כ: ד"ה לימחזר וכבכורות טו: ד"ה למחזיר וכבכהנדרין ג: ד"ה חלמר ד' ליתי], ט) ל"ל נהגו, י) [ב"ב ע"ב], יא) ס"ל כר' יוחנן, יב) [ב"ב ע"ב], יג) [ב"ב ע"ב], יד) כ"ה בכ"י ומוסיף ואם לחי לו לשלם חלא חלק, טו) [לקמן נה ע"ב]. מוס' ב"מ פב ע"ב ד"ה ומכל. טז) ב"מ ד' ס"ב ומכל. יז) היכא דעביד בחנם. מוס' ב"מ פב. יח) השתא מה היה סבורתו של מקשה שהוא כנושא שכר אע"פ שעושה בחנם, אי סבר דחשיב פושע אמאי תולה אותו בנושא שכר היה לו לומר מפני שהוא פושע, ואי סבר שדומה לגניבה ואבידה [ו]אע"ב חייב כדין אדם המזיק א"כ מה מתרץ אימא מפני שהוא נושא שכר ואי דומה לגניבה ואבידה בלא שכר חייב בדין אדם המזיק, ואי המתרץ מדמה לה לאונס גמור א"כ נושא שכר נמי ליפטר. מוס' ב"מ פב. יט) והוה מדמה ליה המקשה לקלוף שחיטה דאומן לכעין אבידה. מוס' ב"מ פב. כ) דאיבעי ליה לעיוני ומיזל. רש"י לקמן. כא) דעיוני למעלה. ב"ק. כב) ולאחר, הכל לפי המבייש והמחבייש. ל"ק. כג) לומר דאינו משלם על פי עצמו, דכתיב אמרינן בפ"ק [ד ע"ב] דכולהו חמשה דברים ממונא ניתנו. ממוק"י. כד) דכי היכי דקנס אין גובין בבבל, הכי נמי בושת. מר"ת ור"ח. כה) ולהכי פריך דוקא לרב יהודה. ר"ח.

לעזי רש"י

פרשי"ר [פרשני"ר]. מעדר.

מוסף רש"י

דאין הולכים בממון אחר הרוב. מלא מחר המוחזק, מס יש לו שום טענה (דשב"ם ב"ב צב:).

רבינו חננאל

קמ"ל כד היינו חבית ולא אזלינן בממון אחר הרוב והדין עם הנתבע ועל התובע להביא ראיה. (פסק) **וכן הדין. ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור.** אקשי' אמאי משום דנתקל בה אם שיברה פטור, הוה ליעוני ומיזל. ואוקמ' רב למחני' בממלא רשו' הרבי' חביות שאין לו מאין לעבור, אבל אם אינה מליאה אמרי' איבעי ליה לעיוני ומיזל. ואם שיבר חייב. (פסק) **וכן הדין.** ושמואל אמ' באפילה פטור, אבל באורה אם שיבר חייב. ר' יוחנן אמ' בקרן זוית פטור. (פסק) וסוגיין דשמעתין בממלא רשו' הרבי' כולה אפי' אם שיבר פטור. ובאפילה או קרן זוית, נתקל פטור שיבר חייב. דקיימ' לן כר' יוחנן דהא אמ' רב פפא מתני' דייקא כוותיה. ותוב הא תנן (לעיל כו, א) סתמא אדם מועד לעולם ואפי' אנוס חייב בנזק. ושמואל ורב דחייבו בכי האי גוונא בנתקל, כל שכן דמחייב בה ר' יוחנן. ואסיק' דכי הוה עובדא בקרנא דבי עצרי הוה דכיון דברשות קא עבדי מחייבינן לעובדין ושבין לעיוני ומיזל. אבל זוזלחם באפילה או בקרן זוית לא, דאמרי אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים. **שלח ליה רב חסדא לרב נחמן הרי אמרו לרכובה ג', פרי המכה** את חבירו (ברכובתו) [בארכובתו] חייב לתת לו ג' סלעים. לסנוקרית פ' הכאה באגרוף תחת לחייו, י"ג סלעים. המכה את חבירו בפדא דמרה, פ' שופינא שהוא עץ המרה שחופר בה, או בקופינא דמרא, כמה סלעים מחייבינן ליה. שלח ליה רב נחמן חסדא חסדא קנס אתה רוצה לגבות בבבל, הא קיימ' לן (לעיל טו, ב) אין גובין קנס בבבל. הגד לי המעשה שבא לידך. והגיד לו דגרגותא הוה לתרי דכל יומי דלי חד מינייהו, אתא חד דלי בימא דלאו דילי' וקם אידך למנעיה, לא אשגח ביה שקל פדא דמרא ומחייה. אמ' ליה רב נחמן כל כי האי גוונא אפי' רב יהודה דפליג עלי בהא מודה לי, דכיון דאיכא פסידא עביד אינש לנפשיה ומחי ליה לכתחילה, וכל שכן דאי כבר מחייה דפטור דדינא קא עביד, אמ' לא מצינא דאיטרח לבי דינא. במקום דאיכא פסידא דברי הכל עביד אינש דינא לנפשיה. במקום דליכא פסידא איתמ' רב יהודה אמ' לא עביד אינש דינא לנפשיה. רב נחמן אמ' עביד אינש דינא לנפשיה. **והביאו** ח' הלכות לברר הלכ' כמן מתרייהו ושנינהו לכולהו. (פסק) ותיימ' לן כרב נחמן. והני כולהו בשיניא דרב נחמן דהילכת' כותיה. א' **הא דבן בג בג** אומ' שבור את שיניו ואמור לו את שלי אני נוטל, כרב נחמן,

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

עמך. בתמיה [כלומר] וכי [נראה] בעיניך שתשובה זו הוגנת היא. לישנא אחרינא עמך תהא תשובה זו שאינה כלום: **בדין**. תבעהו לדין: **אומרים לו**. ב"ד שלו הוא נוטל מבעי ליה: **מאי לאו**. דהוי עליון מועד דאי הוה שביק ליה ומיית דידיה ליכא פסידא דמשלם ליה כוליה: **בתם**. דאי הוה אזיל לבי דינא אדהכי מיית דיליה ולית ליה אלא פלגא נזקא: **להביא זכיותיו**. כגון אם היה זה טוענו שהחצר שלו וצריך זה להביא שטר מכירה שקנאה: **שכלו ימיו**. שהגיע יובל: **מסרהב**. מפציר: **וחבל בו**. הרב בעבד: **לא תקחו כופר לשוב וגו'**. דרוש בה לשב למי שרוצה לשוב לקלקולו ולהיות עבד. לישנא אחרינא לשב למי שדינו להיות שב אל משפחתו ואינו רוצה: **לא תקחו**. לערכו שום ממון: **בעבדא גנבא**. דאיכא פסידא: **עד האידנא היתירא**. דכתיב אם אדוניו יתן לו אשה (שמות כא): **והשתא**. שהוא בן חורין: **איסורא**. ורשאי להלקותו ולהפרישו דהאי דינא לאו לנפשיה הוא: **הא שברה חייב**. ואוקמא רב לעיל[ה] בממלא רה"ר כולה חביות. אלמא לא עביד [איניש] דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא: **בשאינה יכולה להציל ע"י דבר אחר**. דבדין קא עבדא. אלמא לא עביד איניש דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא כי הכא שבעלה מוכה כל שעה: **כשיכולה להציל ע"י דבר אחר**. דלא דינא עבדא: **פרט לשליח ב"ד**. שפטור על הבושת: **לנקוט פזרא וליתיב**. יקח מקל וישב על דרך הראשון דהא דינא הוא דהא אמרת מה שנתן נתן. אלמא חילוף מעליא הוי: **דרך עקלתון**. דלאו דינא הוא: **קרובה לזה**. לעיירות היושבין סמוך לאותו צד: **ורחוקה לזה**. לאותן הסמוכין לצד האחר שיהו צריכין להקיף כל סביבות השדה וכשהיתה באמצע השדה לא היו מקיפין כל כך: **א"ה**. דלאו חילוף הוא [א] אמאי שלו לא הגיעו: **לפוטרו מן המעשר**. דאף פאה הנשארת הפקר חשיבא ואע"ג דנקט לה איהו פטורה ממעשר: **חייב בפרט ובעוללות וכו'**. אע"ג דהפקר פטור מפאה דתנן (פאה פ"א מ"ד) כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר ובפאה[ו] אפ"ה כי האי הפקר חייב בכל הני כדמפרש טעמא בהגוזל עצים (לקמן צד.) דכתיב ביה[ז] תעזוב יתירא: **ופטור ממעשר**. דלא כתיב ביה תעזוב יתירא אלמא הפקר כל דהו פטור ממעשר כדתנן[ח] כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר: **אלא שטינפו כליו במים**. דרב מוקי למתניתין כשלא הפקיר את מימיו הלכך נמצא שנזוקו כליו של זה בממונו של זה והוי כי שורו:

ואי בתם אמאי חייב. [א]בשלמא אי איירי במועד יש לו להתחייב שאינו בהול[ב] והיה לו לשומטו אבל אי בתם איירי לא סלקא דעתך שהיה לו לשומטו לפי שהוא בהול שירא להפסיד ולא מסיק אדעתיה לשומטו[ג]:

משבר ויוצא. אע"ג דלעיל אמרינן שהיה לו לשומטו[ד] היינו משום דליכא טירחא בשמיטה יותר מבדחיפה אבל הכא לא אטרחוהו לסדרן זה על זה[ה]:

מניין לנרצע שכלו ימיו. [ו]אורחא דמילתא נקט שאז רגילות לסרהב לפי שאינו יכול להשתעבד עוד בו:

טעמא דנתקל הא שבר חייב. אליבא דרב פריך דמוקי לה בממלא דבלא ממלא מודה ר"נ דאין לו לשבר דאיבעי ליה לסגויי באידך גיסא דלא פליג אכולהו אמוראי דלעיל ולתרוייהו לא פריך דאע"ג דאיירי בממלא ליכא פסידא דלא דמי לחצר חבירו שאדם יכול להקיף ברה"ר ולילך בכל מקום שירצה:

לא בשיכולה להציל על ידי דבר אחר. [ז]וכיון דיכולה להציל על ידי דבר אחר אפילו דין אינו:

ולינקוט פזרא וליתיב. וס"ד השתא דשלו לא הגיעו לפי שאין יכול להזמין כל עוברי דרכים לבית דין[ח]:

אי הכי מה שנתן נתן אמאי. ולא גרסינן [אמאי] שלו לא הגיעו:

(אי הכי) אמאי זה וזה פאה. דבשלמא אותו שנטלו הויא פאה הואיל דנטלו מדעתו אלא אותו שהניח סתמא דמילתא היה בדעתו שאם יטלו מצד אחר שיחזור ויזכה בה:

זה וזה פאה לפוטרו מן המעשר כדתניא כו'. ומייתי ראיה דבשביל שחזר וזכה בו לא מחייבינן (א) כיון דמתחילה פאה גמורה היתה ונפטרה ופאה דמיפטרא מן המעשר לא מטעם הפקר דהא תנן במסכת פאה (פ"ו מ"א) ב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר וב"ה אומרים אין הפקר עד שיפקיר אף לעשירים כשמיטה אלא היינו טעמא דמיפטרא[ט] כדדרשינן בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא זה שיש לו חלק ונחלה עמך שאם הוא לוי עני נוטל פאה וטעמא דב"ש דילפי[י] מפאה דכתיב לעני ולגר תעזוב אותם מה ת"ל תעזוב אותם יש לך עזיבה אחרת שהיא כזו כגון הפקר לעניים ולא לעשירים ובית הלל ילפי משביעית דכתיב תשמטנה ונטשתה מה תלמוד לומר ונטשתה יש לך נטישה אחרת שהיא כזו כגון הפקר לעניים ולעשירים[יא]:

אבל

עמך בן בג בג יחידאה הוא ופליגי רבנן עליה רבי ינאי אמר מאי שבור את שיניו בדין אי הכי ואמור לו ואומרים לו מיבעי ליה שלי אני נוטל שלו הוא נוטל מיבעי ליה קשיא ת"ש [א]שור שעלה ע"ג חבירו להורגו ובא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל עליון ומת פטור מאי לאו [ב]במועד דליכא פסידא לא [ג]בתם דאיכא פסידא אי הכי אימא סיפא [ד]דחפו לעליון ומת חייב ואי בתם אמאי חייב [ה]שהיה לו לשמטו ולא שמטו תא שמע [ו]הממלא חצר חבירו כדי יין וכדי שמן בעל החצר משבר ויוצא משבר ונכנס אמר ר"נ בר יצחק משבר ויוצא לב"ד משבר ונכנס להביא זכיותיו ת"ש [ז]מניין לנרצע שכלו לו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת וחבל ועשה בו חבורה שהוא פטור ת"ל [1]לא תקחו כופר לשוב לא תקחו כופר לשב הכא במאי עסקינן בעבדא גנבא עד האידנא לא גנב והשתא גנב עד האידנא הוה אימתיה דרביה עליה השתא לית ליה אימתא דרביה עליה ר"נ בר יצחק אמר בעבד שמסר לו רבו שפחה כנענית עד האידנא היתירא והשתא איסורא ת"ש המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור טעמא דנתקל בה [ח]הא שברה חייב אמר רב זביד משמיה דרבא הוא הדין אפי' שברה והאי דקתני נתקל איידי דקבעי למיתני סיפא אם הוזק בעל חבית חייב בנזקו דדוקא נתקל אבל [ט]שבר לא דהוא אזיק נפשיה קתני רישא נתקל ת"ש [2]וקצתה את כפה ממון מאי לאו בשאינה יכולה להציל ע"י דבר אחר לא שיכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר פטורה אי הכי אדתני סיפא ושלחה ידה פרט לשליח ב"ד לפלוג ולתני בדידה בד"א בשיכולה להציל ע"י ד"א אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר פטורה ה"נ קאמר בד"א בשיכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר נעשה ידה כשליח ב"ד ופטורה ת"ש [א][י]הרי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו ואי אמרת עביד איניש דינא לנפשיה לנקוט פזרא וליתיב [א]אמר רב זביד משמיה דרבא גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון רב משרשיא אמר בנותן להם דרך עקלתון רב אשי אמר כל מן הצד דרך עקלתון הוא קרובה לזה ורחוקה לזה אי הכי אמאי שלו לא הגיעו לימא להו שקולו דידכו והבו לי דידי משום דרב יהודה [ג]דאמר רב יהודה [כ]מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ת"ש [ל]בעל הבית שהניח פאה מצד אחד ובאו עניים ונטלו מצד אחר זה וזה פאה וא"א עביד איניש דינא לנפשיה אמאי זה וזה פאה לנקוט פזרא וליתיב אמר רבא מאי זה וזה פאה לפוטרן מן המעשר כדתניא[ג] [מ]המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר: **מתני'** נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב רבי יהודה אומר במתכוין חייב באינו מתכוין פטור: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב [נ]לא שנו אלא שטינפו כליו במים אבל

תורה אור השלם

1. וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ עַד מוֹת הַכֹּהֵן: במדבר לה לב
2. וְקַצֹּתָה אֶת כַּפָּהּ לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ: דברים כה יב

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה זה וכו' לא מחייבינן ליה במעשר כיון דמתחילה:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה א"ה כו' אמאי שלו כו'. נ"ב ל"ע ועי' תוס' (ועי' בהגר"א סימן שעז):

רבינו חננאל

ודברי רבינא נידחו. ב' שור שעלה על גבי חבירו וכא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל העליון ומת פטור. הא נמי כרב נחמן, ובשינויא אוקמוה בתם דאית ליה פסידא חצי נזק, ובמקום דאיכא פסידא אפי' רב יהודה מודה דעביד איניש דינא לנפשיה, ואפי' הכי כיון דיכול להציל שורו בשמיטה ודחפו לעליון ומת חייב. ג' הממלא חצר חבירו כדי יין, גם זו כרב נחמן, ורב נחמן בר יצחק שינויא הוא דשני. ד' מניין לנרצע שכלו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת ואינו יוצא וחבל בו ועשה בו חבורה מניין שפטור ת"ל (במדבר לה, לב) לא תקחו כופר לשוב. פי' לא תקחו למסרב לשוב אל משפחתו כו'. גם זו כרב נחמן, ותיובתא לרב יהודה. ומשני בעבדא גנבא דאית ליה פסידא. ורב נחמן בר יצחק משני בשרבו מסר לו שפחה כנענית, ועד [היידנא] [האידנא] דהוא עבדא הות ליה היתירא, השתא דכלו ימיו ויצא לחירות איסורא, ולאפרושי מאיסורא פטור החובל. ה' מתני' המניח את הכד ברשו' הרבי' ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור. ודייק טעמא דנתקל הא שיבר חייב, קשיא לרב נחמן. ומשני רב זביד משמיה דרבא אליבא דרב נחמן הוא הדין אפי' שיבר פטור והאי דקתני נתקל משום סיפא דקתני אם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו. פי' אם הוזק בה מי שישבר את החבית דדוקא ניתקל ושיבר הוא וחייב בעל החבית לשלם הנזק אבל שיבר מעצמו לא, איהו הוא דאזיק נפשיה. אגב הכי קתני רישא נתקל. והאי שינויא דסמכא היא ועבדינן כותיה. ו' הא (דברים כה, יב) וקצתה את כפה, ממון. קשיא לרב נחמן דהא דאמר עביד איניש דינה לנפשיה היו לא יכולה להציל אישה מיד מכהו אלא בהחזקה במבושיו, אמאי חייבת ממון נימא עביד איניש דינה לנפשיה. ושני

מוסף תוס'

א. וא"ת כיון דלא ידע שינויא דהויה לו לשומטו, א"כ כי נמי איירי במועד תוקשי, וי"ל דהק'. ר"פ. ב. כיון דליכא פסידא. ר"פ. ג. ומשני דמ"מ הי"ל לשומטו. ר"פ. ד. [ו]אמאי משבר, והלא אפשר לו להניח חבית על חבית. רשב"א. ה. וגם אינו צריך להקיף. הגהות אשר"י. ו. תימה אמאי לא נקט סתם יוצא ביובל, דהא אפי' פגע בו יובל בתוך שש יובל מוציאו ואינו יכול להשתעבד בו בשום ענין, וי"ל. שיטת הקדמונים. ז. והשתא ליכא פסידא, אך קשה דמ"מ תיקשי לרב נחמן, אלא נראה כפירוש הקונטרס דכיון. ר"פ. ח. מפני שהן מרובין. תר"פ ור"א. ט. [ד]גזירת הכתוב דפאה פטורה. ר"פ. י. להפקר. רבינו ישעיה בשיטמ"ק. יא. [ו]הא דמייתי המפקיר כרמו לאו למילף פאה מינה, אלא לענין [ד]כי היכא דגבי הפקר חזינן דאפי' זכה בו לא מיחייב, כך גבי פאה. רבינו ישעיה בשיטמ"ק. דכי היכי דכיון שחל עליו שם הפקר מעיקרא חדא שעתא תו לא פקע אע"פ שחזר וזוכה בו, ה"ה נמי פאה. ר"פ.

מוסף רש"י

וקצותה את כפה ממון. דמי בשתו, הכל לפי המבייש והמתבייש (דברים כה יב). **דרך הרבים עוברת בתוך שדהו.** שהוחזקו לעבור שם מעולם, או ע"י בעל השדה שנתן להם מתחלה את הדרך (רשב"ם ב"ב צט:). **מה שנתן נתן ושלו.** שנטל עכשיו, לא הגיעו. והרי יש להם שני דרכים, וטעם מפורש בגמ' (שם). **ואי אמרת עביד איניש דינא לנפשיה.** כלומר למה לא תקינו לו חכמים שיהא לו רשות ליתן להם דרך מן הצד בעל כרחן שהרי אין מפסידים כלום דכגון זה כופין על מדת סדום

עין משפט נר מצוה

ז א ב ג ד ה ו מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הלכה ו ז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפג סעיף א:
ח ו מיי' שם הלכה ה ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שעז סעיף ד וסי' תיב סעיף ג:
ט ז מיי' פ"ג מהלכות עבדים הלכה ה טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ו בהג"ה:
י ח מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף א:
יא ט טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ב:
יב י מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה כו סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שעז:
יג כ ל מיי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע שם בהג"ה וסי' תיח סעיף ג:
יד ל מיי' פ"ב מהלכות מתנות עניים הל' יב:
טו מ מיי' שם פ"ה הלכה כו:
טז נ מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ד וסימן תי סעיף א:

מסורת הש"ס

א) ב"ב לט:, ב) ב"ב יב. כו:, ג) לקמן לב. נדרים מז: חולין קלד: תמורה ו. נדה נא., ד) [לקמן לג.], ה) [דף כו:], ו) [צ"ל: נשמר חייב בפאה], ז) [ויקרא יט, כג], ח) [מעשרות פ"א מ"א].

ה) נ"א 'שהניח'.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות